

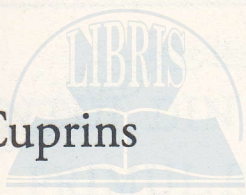
SCOTT ANDERSON

Lawrence în Arabia

**RĂZBOI, MISTIFICARE,
NESĂBUINȚĂ IMPERIALĂ ȘI CREAREA
ORIENTULUI MIJLOCIU MODERN**

Traducere din engleză de
Irina Negrea

TREI

Cuprins

<i>Hărți</i>	8
<i>Nota autorului</i>	13
<i>Introducere</i>	15
Partea întâi	
1. Playboy în Țara Sfântă	23
2. Un tip foarte neobișnuit	32
3. Un alt lucru frumos și altul mereu	64
4. Până la ultimul milion	91
5. O mizerie abjectă	122
6. Păstrătorii de secrete	155
7. Trădare	184
Partea a doua	
8. Bătălia a început	229
9. Omul care avea să ridice regi	252
10. Înconjurat de pustiu	285
11. O negură de mistificări	313
12. O stratagemă temerară	345
13. Aqaba	374
Partea a treia	
14. Trufie	409
15. În flăcări	443
16. O furie clocotitoare	469
17. Îndeletniciri solitare	498
18. Damasc	544
Epilog: Paris	577
<i>Cuvinte de mulțumire</i>	603
<i>Note</i>	607
<i>Bibliografie</i>	647
<i>Indice</i>	659

Playboy în Țara Sfântă

*Consider că această nouă criză care s-a ivit este o binecuvântare.
Cred că datoria supremă a turcilor este să trăiască precum o națiune
onorabilă, sau altminteri să iasă de pe scena istoriei în mod glorios.¹*

Djemal Pașa, guvernator al Siriei, despre intrarea Turciei
în Primul Război Mondial, 2 noiembrie 1914

Furtuna a început ca o perturbație atmosferică ușoară, un fenomen destul de obișnuit pentru acea perioadă a anului. Timp de câteva zile la începutul lunii ianuarie 1914, o briză uscată și fierbinte suflase dinspre deșertul Sahara, trecând peste apele răcite de iarnă ale Mediteranei răsăritene. În dimineața zilei de 9 ianuarie, această convergență dăduse naștere deja unui puternic vânt sud-vestic, care a crescut în intensitate când a atins uscatul, în sudul Palestinei. Când a început să se apropie de Beersheba, un sătuc de la marginea pustiiului Sin, la vreo patruzeci de kilometri de coastă, acest vânt amenința să declanșeze o *khamsin* sau furtună de nisip.

Pentru cineva neexperimentat, a fi surprins în plin deșert de o asemenea *khamsin* poate constitui o încercare primejdioasă. Deși prezintă câteva dintre caracteristicile proprii unei vijelii cu ploaie și tunete — aceeași scădere prealabilă a presiunii în barometru, același preludiv cu vânt în rafale —, faptul că de sus cade nisip, și nu apă, face ca vizibilitatea să scadă rapid până la sub un metru chiar, iar nisipul abraziv, zgâriind pielea corpului, acoperind cu praf nasul și gura, adunându-se în fiecare crăpătură a hainelor, poate induce o senzație de sufocare. Pradă acestei obsesii, mintea poate cu ușurință să se

agațe de cea mai proastă idee — aceea de a continua călătoria, de a încerca să răzbească prin furtună, pentru a ieși la liman. Oamenii îndeobște se rătăcesc și mor, când acționează mânați de acest impuls.

Dar cei trei tineri britanici așteptând în Beersheba în acea după-amiază nu erau neexperimentați. Zăboviseră încă o zi în sat — o așezare îndepărtată și izolată, cu vreo opt sute de locuitori, cunoscută în special drept o oază de adăpare pentru caravanele de cămile aflate în trecere —, în așteptarea sosirii unei expediții conduse de doi americani. Spre așteptat, nu se vedea însă niciun semn al prezenței americanilor, iar ceea ce mai devreme nu păruse mai amenințător decât o pâclă cafenie ternă înspre apus se preschimbase acum într-un zid de nisip, înalt de vreun kilometru și jumătate, care se apropia vertiginos. La scurt timp după lăsarea întunericului, iminenta *khamzin* s-a dezlănțuit.

Pe toată durata acelei nopți, furtuna a făcut ravagii. În căsuța unde se aflau britanicii, nisipul bătea în obloanele ferestrelor ca o ploaie vijelioasă, iar cu toate eforturile lor de a etanșa construcția, un strat de praf fin din deșert s-a așternut implacabil peste ei și peste toate lucrurile dinăuntru. Până în zori, vântul se mai domolise cumva, suficient încât soarele să se ridice aidoma unui palid glob argintiu pe cerul de la răsărit.²

Când furtuna de nisip s-a potolit în cele din urmă la începutul după-amiezii, sătenii din Beersheba au putut ieși din case și corturi, începând să se miște pe-afară. Atunci, le-au parvenit și englezilor niște informații despre soarta americanilor. Din câte se părea, surprinși pe drum de furtuna care se apropia, americanii campaseră în seara precedentă în deșert, la doar câțiva kilometri la est de localitate. Cei trei bărbați au încălecat pe cămile și au pornit spre tabăra americanilor.

Ținând seama de pustietatea din jur, opulența pe care au găsit-o acolo li s-a părut un spectacol cam bizar. Pe lângă cele două căruțe trase de cai, încărcate cu furaje pentru turma de animale de povară, mai erau câteva vehicule care transportau „mobilierul de companie” mai voluminos. Acum, când furtuna de nisip se oprișe, ordonanțele indigene demontau de zor bivacuul, inclusiv cele două corturi în formă de clopot, foarte frumoase și spațioase — cumpărate negreșit de la vreun magazin mai scump cu articole de drumeție, din Londra sau New York —, unde stătuseră cei doi tineri americani care conduceau expediția. Aceștia, amândoi de vreo douăzeci și ceva de ani, îmbrăcați în costume de teren după moda apuseană și purtând pălării melon, se numeau William Yale și Rudolf McGovern. După cum le-au explicat musafirilor lor britanici, cei doi americani se aflau în partea de sud

a Palestinei în cadrul unei mari excursii prin Țara Sfântă, o aventură care, odată cu dezlanțuirea furtunii de nisip, luase o întorsătură la care nu se așteptaseră deloc.³

Ceva, totuși, la cei doi americani nu părea prea plauzibil. Deși erau bine îmbrăcați și, în mod evident, călătoreau în stil mare, uitându-te cu atenție la ei — McGovern scund și rezervat, Yale pieptos și cu o față colțuroasă, ca de boxer —, era greu să ți-i imaginezi în postura firească de tovarăși de drum sau în ipostaza de pelerini, amatori să viziteze locurile biblice. Mai era apoi și comportamentul lor. Ocazia de a te întâlni cu alți străini în acest colț izolat al Siriei era atât de inedită, încât stimula de obicei un fel de camaraderie spontană, numai că la Yale și McGovern nu sesizai nimic de acest fel. Dimpotrivă, americanii păreau agitați, chiar tulburați, din cauza prezenței britanicilor, și se părea că doar uzanțele obligatorii ale ospitalității în deșert l-au determinat pe Yale — în mod limpede, personalitatea dominantă dintre cei doi — să-i poștească pe oaspeți în cortul principal, care servea drept sufragerie, și să îl trimită pe unul dintre aghiotanții lor să pregătească ceaiul.

Dar dacă americanii păreau ciudați, și William Yale a avut exact aceeași reacție în privința musafirilor lui englezi. Cel mai vârstnic — și conducătorul grupului, în opinia lui Yale — era un bărbat brunet, cu trăsături de șoim, la vreo treizeci și ceva de ani, îmbrăcat într-o uniformă militară britanică destul de ponosită. Tovarășii lui erau în haine civile și mult mai tineri, la vreo douăzeci și ceva de ani poate, deși al treilea arăta ca un adolescent. Spre marea nedumerire a lui Yale, cei doi bărbați mai mari ca vârstă au vorbit foarte puțin. În schimb, „adolescentul“ a fost cel care a condus conversația în cort și a sporovăit ca o gaiță. Foarte firav și suplu, avea însă o față cu trăsături îngroșate, care lui Yale i se păreau aproape dezgustătoare, însă cea mai fascinantă trăsătură a lui erau ochii; de un albastru-deschis, te sfredeau cu privirea lor intensă.

Tânărul vizitator a explicat că el și companionii săi se aflau în regiune pentru a efectua o investigație arheologică a ruinelor din epoca biblică, pentru o organizație britanică numită Palestine Exploration Fund (Fundația pentru Explorarea Palestinei — PEF). Apoi, s-a apucat să își delecteze gazdele americane cu relatări despre propriile lui aventuri în Orientul Apropiat, povestind atât de volubil și antrenant, încât lui Yale i-a trebuit ceva timp până să își dea seama că, de fapt, mascau un fel de interogatoriu.

„Sporovăiala lui era presărată cu un șuvoi de întrebări — în aparență întrebări absolut nevinovate — despre noi și planurile noastre. Presupunea că eram turiști călătorind în stil mare pentru a vedea celebrele ruine din Sinai

și Palestina. Abia după ce musafirii noștri au plecat, ne-am dat seama că acest tinerel înflăcărat și chipurile neexperimentat reușise să stoarcă de la noi toate informațiile.

Avea să mai treacă un timp până ca William Yale să afle însă că atunci avusese, de fapt, prima lui întâlnire cu Thomas Edward Lawrence, care în curând avea să devină mai bine cunoscut drept „Lawrence al Arabiei”. Și, tot așa, avea să mai treacă un timp până să își dea seama că Lawrence se prefăcuse interesat de călătoria americanilor în Țara Sfântă, doar pentru a jongla cu ei, fiindcă în fond știuse de la bun început că povestea lor era falsă.

În realitate, William Yale și Rudolf McGovern erau agenți ai Standard Oil Company din New York și se aflau în Palestina într-o misiune secretă în căutare de țiței. Conformându-se ordinelor primite de la sediul central al firmei Standard, își petrecuseră ultimele trei luni jucând rolul unor tineri înstăriți și fără nici o ocupație — „playboy”, în jargonul zilei —, porniți într-un circuit turistic prin Țara Sfântă. Păstrând aparențele acelei povești, reușiseră să se strecoare pe furiș pentru a face săpături de-a lungul Mării Moarte și pentru a lua probe geologice în zona colinelor joase din Iudeea.

Dar dacă fabulația cu playboy-i părase cumva verosimilă în prima etapă a hoinărelilor lor — măcar Iudeea avea ruine și Marea Moartă se regăsea constant în Biblie —, plimbarea lor a devenit cam suspectă atunci când au schimbat brusc direcția, pornind spre îndepărtata localitate Beersheba. Era de-a dreptul rizibil, dacă te gândeai la destinația finală a lui Yale și McGovern: un masiv de piatră pleșuv, ridicându-se singuratic din deșert la vreo patruzeci de kilometri la sud-est de Beersheba, cunoscut sub numele de Kornub.

De fapt, nu acea puternică *khamsin*, ci improbabilitatea crescândă a scenariului lor de acoperire îi făcuse pe americani să nu intre în Beersheba în seara precedentă. În timp ce se apropiau de sat, petroliștii fuseseră avertizați de prezența celor trei britanici. Dornici să evite orice întâlnire și, totodată, întrebările stânjenitoare care ar fi putut apărea, optaseră să campeze în deșert, cu intenția de a se strecura în Beersheba în faptul zilei, urmând să își adune rapid proviziile necesare pentru continuarea călătoriei, iar apoi să o șteargă de-acolo fără să fie detectați. Dar acea persistentă *khamsin*, mișcându-se prea încet, pusese capăt planului lor inițial, iar în timp ce aștepta în acea dimineață ca furtuna să treacă, Yale se temuse că nu avea să fie decât o chestiune de timp până ca străinii din Beersheba să afle de tabăra lor din deșert și să își facă apariția — o temere confirmată atunci când cei trei bărbați au venit călări pe cămile.

Dar ceea ce Yale, de asemenea, nu avea cum să știe era că eforturile lui de disimulare erau absolut inutile și că această întâlnire în deșert, aparent inopinată, nu era nicidecum ceea ce păruse a fi. În ziua precedentă, Lawrence și colegii lui din expediția arheologică primiseră o telegramă de la consulatul britanic din Ierusalim, prin care erau anunțați de prezența petroliștilor americani în zonă, așa că în mod intenționat își prelungiseră șederea la Beersheba, pentru a-i intercepta pe Yale și McGovern și a afla care erau intențiile lor.⁴

Dacă această misiune părea ciudată pentru o echipă de cercetări arheologice, povestea era, în realitate, și mai complicată. Chiar dacă, practic vorbind, era adevărat că Lawrence și Leonard Woolley — celălalt civil din cort și, totodată, un reputat arheolog — se aflau în sudul Palestinei în căutare de ruine biblice, acest proiect nu era decât un paravan pentru un țel cu mult mai subtil, o complicată operațiune sub acoperire condusă de armata britanică. Autoritățile otomane erau la curent, desigur, cu cercetările Fundației pentru Explorarea Palestinei în pustiul Sin, din moment ce dăduseră aprobarea pentru acea acțiune, dar, în rest, nu știau nimic despre cele cinci echipe topografice militare britanice, operând sub stindardul PEF, care exact în acel moment erau risipite prin deșert, cartografiind discret frontiera sud-vestică a Imperiului Otoman. Cel care supraveghea această operațiune sub acoperire era cel de-al treilea vizitator, îmbrăcat în uniformă, venit în tabăra americanilor, căpitanul Stewart Francis Newcombe de la trupele de geniu Royal Engineers.

Ceea ce avusese loc atunci, lângă Beersheba, a fost un fel de cacealma complexă, în care o parte scotocise după adevăr în spatele ficțiunii celeilalte părți, încercând în același timp să păstreze trama propriei ficțiuni.

Lawrence și Yale nu erau singurii tineri străini cu agende de lucru suspecte, bântuind prin Țara Sfântă în acel mijloc de ianuarie. La doar optzeci de kilometri la nord de Beersheba, în orașul Ierusalim, un intelectual german de treizeci și trei de ani, pe nume Curt Prüfer, își urzea și el viitorul.

În înfățișarea fizică a lui Prüfer nu găseai prea multe indicii care să fi făcut din el o figură interesantă. Dimpotrivă chiar. Mic de stat, măsurând doar un metru și șaptezeci și doi de centimetri, germanul avea umeri înguști și căzuți, iar podoaba capilară sărăcăcioasă, cu fire de păr blond-castaniu, încadra un chip subțiratic și searbăd, remarcabil prin lipsa oricăror trăsături distinctive, genul de figură care se pierde de la sine în orice mulțime. Vocea lui Prüfer completa perfect această alură inofensivă. Vorba lui era o permanență șoptă tremurată, de parcă și-ar fi petrecut întreaga viață într-o

bibliotecă, deși timbrul lui stins era de fapt rezultatul unei operații la gât în copilărie, dar care dăduse greș, lăsându-i leziuni pe coardele vocale. Pentru mulți dintre cei care îl întâlneau pe tânărul intelectual german, această constituție modestă, împreună cu vocea aceea murmurată sugerau o aură de efeminație, o estimare aproape verosimilă, dacă s-ar fi aflat că subiectul lucrării lui de doctorat fusese un studiu erudit asupra artei dramatice egiptene cunoscute drept teatrul umbrelor. La mijlocul lunii ianuarie 1914, Prüfer aștepta la Ierusalim sosirea unui prieten, un pictor peisagist bavarez de reputație modestă, cu care plănuise să întreprindă o lungă croazieră pe Nilul Superior, la bordul unei ambarcațiuni egiptene de lux.

Dar exact ca în cazul bărbaților adunați în cortul de lângă Beersheba, exista o latură complet diferită și la Curt Prüfer. În perioada anterioară, timp de câțiva ani, lucrase ca secretar pentru problemele Orientului la Ambasada Germaniei din Cairo, un post ce se potrivea ideal atât cu înfățișarea, cât și cu comportamentul lui. Neavând de-a face cu deliberările strategice care formau apanajul personalului diplomatic de rang înalt, secretarul avea sarcina de a monitoriza cu discreție opiniile subterane sociale și politice din țară, de a nu ieși în evidență în societate și de a transmite superiorilor săi informațiile culese. Respectând aceste cerințe, viața lui Prüfer la Cairo constase într-un nesfârșit iureș monden, un șir permanent de întâlniri, ceaiuri și dineuri cu cei mai importanți jurnaliști, oameni de afaceri și politicieni din Egipt.

Cercul său social inclusea și figuri mai controversate. În condițiile în care Germania era în competiție cu rivala ei, Marea Britanie, pentru obținerea influenței în regiune, Prüfer cultivase clandestin diverse alianțe cu o mare varietate de disidenți egipteni, care vizau să pună capăt controlului britanic asupra patriei lor: naționaliști, regaliști, fanatici religioși. Vorbind fluent arama, precum și alte șase limbi, secretarul german pentru problemele Orientului călătorise, în 1911, prin Egipt și Siria, deghizat în beduin, pentru a ațâța sentimentele antibritanice în rândul triburilor locale.⁵ În anul următor, încercase să îi recruteze pe mujahedinii egipteni pentru a se alătura fraților lor arabi din Libia, împotriva armatei italiene cotohotoare.

Făcând toate acestea, Curt Prüfer intrase în contradicție până la urmă cu prima regulă a funcției lui, aceea de a rămâne în umbră. Alertată în privința activităților lui de agent provocator, poliția secretă britanică din Egipt întocmise pe ascuns un dosar voluminos asupra secretarului pentru problemele Orientului de la ambasada germană, așteptând momentul propice pentru a-l scoate la iveală. Când într-un final s-a ajuns la acest lucru, Prüfer a devenit efectiv *persona non grata*. Iar în momentul în care n-a mai putut

suporta această umilință publică, și-a dat demisia din serviciul diplomatic german, la sfârșitul anului 1913. Aceasta era starea de lucruri care îl adusese la Ierusalim în acea lună de ianuarie. Când prietenul lui, artistul Richard von Below, avea să sosească din Germania, cei doi urmau să plece în Egipt, pentru croaziera lor de lux pe Nil. Voiajul era programat să dureze aproximativ cinci luni, și în timp ce Below avea să picteze, Prüfer intenționa să își ocupe timpul scriind impresii de călătorie pentru diverse reviste din Germania, precum și actualizând informații pentru articolele din celebrul ghid de călătorie Baedeker. Noile activități erau menite să marcheze cumva revenirea lui Prüfer la rădăcinile lui universitare, făcând ca extinsele sale incursiuni pe arena confuză a politicii internaționale să devină de domeniul trecutului.

Sau poate nu. Poate că activitățile lui de spionaj erau doar suspendate temporar, din moment ce croaziera în care pornea avea să-l ducă chiar de-a lungul arterei vitale a Egiptului stăpânit de englezi, având astfel prilejul să arunce o privire asupra fortificațiilor și amenajărilor portuare, să ia pulsul opiniei publice egiptene, fără a se face remarcat. Și chiar dacă aparent fostul secretar pentru problemele Orientului, expus oprobriului și căzut în dizgrație, se îmbarca spre un viitor tulbure în acel ianuarie 1914, în sufletul lui exista acum cel puțin o convingere, care conferea vieții lui o direcție extrem de puternică: britanicii fuseseră cei care îi distruseseră cariera diplomatică; britanicii erau cei asupra cărora se va îndrepta răzbunarea lui.

Pentru atingerea acestui scop, putea valorifica o altă trăsătură personală relativ surprinzătoare. În ciuda aurei inofensive pe care o degaja, Curt Prüfer știa să fie un bărbat fermecător, fiind cunoscut drept un afemeiat notoriu. În Cairo, sentimentele pe care le avea probabil față de soția lui, o americană destoinică, mai mare cu treisprezece ani decât el, fuseseră împărțite cu un șir întreg de amante. De când sosise la Ierusalim, se cuplase cu o emigrantă evreică din Rusia, o tânără frumoasă, cu studii de medicină, pe nume Minna Weizmann, mai bine cunoscută prietenilor și familiei drept Fanny. În decurs de doar un an și ceva, în calitate de șef al serviciului de contrainformații al Germaniei în Siria în timpul războiului, Prüfer avea să vină cu ideea de a recruta emigranți evrei, care să fie infiltrați, ca spioni pentru patria germană, în Egiptul stăpânit de britanici. Printre primii spioni pe care Prüfer îi va trimite pe teritoriul inamic va fi și iubita lui, Fanny Weizmann.

La numai o sută doisprezece kilometri la nord de Ierusalim în acea lună de ianuarie, se afla încă un om care urma să ducă o viață dublă. Numele lui era Aaron Aaronsohn. Evreu emigrat din România, Aaronsohn, la cei treizeci